

La imatge i la recerca històrica.

2es Jornades Antoni Varés

Fa poc més de 150 anys l'únic mitjà que l'home tenia per reproduir una imatge era la pintura o l'escultura. A partir d'aquell moment, però, el panorama canvià a causa de la invenció de la fotografia. Progressivament les imatges han deixat de ser representacions purament decoratives o de demostració d'un status social.

Les imatges realitzades a través de mitjans mecànics o electrònics s'han començat a prendre com a elements constructors de la història. Així, doncs, ja fa un temps que s'han pres diferents iniciatives com l'estudi de la història de la fotografia i la filmografia, la utilització de la imatge com a font històrica o la organització i documentació del material que guarden les institucions i els particulars. El camí cap a la difusió d'aquests treballs s'inicià fa un parell d'anys gràcies a l'Ajuntament de Girona i la col·laboració de l'Associació d'Arxivers de Catalunya que, a través de la creació de les Jornades Imatge i Recerca Històrica Antoni Varés, pretenen reunir el col·lectiu de persones que treballen entorn d'aquest tema (arxivers, historiadors, fotògrafs, documentalistes).

Enguany s'han celebrat les segones jornades amb un gran èxit de públic. El principal tema que es va tractar al llarg dels dos dies va ser la conservació de les imatges i els seus suports. Les ponències lligades a aquest tema van donar algunes directrius quant a les atencions que cal tenir amb les fotografies, les pel·lícules i les plaques de vidre, complementades amb una xerrada sobre la restauració d'aquestes darreres.

A més de la problemàtica de la conservació es van presentar altres ponències més destinades a explicar la producció d'imatges, és a dir, els processos fotogràfics i la realització de gravats i estampes. En darrer terme, els organitzadors programaren altres intervencions de caire pràctic

tic i que van ser seguides amb molt interès pels assistents. Aquestes foren l'elecció d'un suport informàtic per la documentació i emmagatzemament de les imatges i la llei de propietat intel·lectual, l'ús de les imatges i els drets que se'n deriven. Per altra banda, les comunicacions continuaren mostrant les línies de treball actuals. Així, doncs, es presentaren quatre arxius fotogràfics i un televisiu, la recopilació de documentació per poder editar una història gràfica, la recerca en relació amb la durabilitat del paper i la fotografia policial de principi de segle. Cal remarcar que l'organització anà més enllà de les típiques ponències i comunicacions i presentà una taula d'experiències en què el personal de tres arxius diferents van explicar la gestió dels seus fons fotogràfics. Finalment, cal regraciar l'edició de les ponències i la inclusió de la biografia i un interessant catàleg de l'obra fílmica d'Antoni Varés, un esforç que cal seguir.

Virtuts Angulo

LLIBRES

Gabriel JANER MANILA (dir.): **Calendari de festes de les Illes Balears i Pitiüses**, Editorial Alta Fulla / Fundació Serveis de Cultura Popular, Barcelona, 1992, 239 pp.

Les festes constitueixen una de les manifestacions més genuïnes de les societats al llarg del temps. L'home i la dona, en el seu afany de divertir-se, esplaïar-se o autoprotegir-se —moltes festes tenen originàriament un sentit religiós: invocar divinitats o, en la tradició cristiana, encomanar-se a un profús nombre de sants— han anat amarrant un patrimoni festiu que traspua el simple interès festiu *per se*. I això perquè la festa és quelcom més que una activitat lúdica primordial: és una manifestació cultural, social i, fins i tot, nacional de primer ordre. Històricament, d'altra banda, és un testimoni més de l'època: l'esplendor i solemnitat que assolí a l'Edat Mitjana la festa de l'Estendard (commemorativa de la conquesta catalana) a la ciutat de Mallorca o la manca de celebracions amb motiu de l'empresa americana, a finals del segle xv i primers decennis del xvi, són actituds que serveixen per palesar quins sentiments guiaven els illencs d'aleshores sobre uns aspectes ara controvertits.

Tot pèlgat ha fet que els últims anys els treballs sobre la festa en qualsevol dels seus vessants— hagin sovintejat. El seu estudi ha deixat d'ésser un objecte exclusiu dels folkloristes per esdevenir matèria d'anàlisi des d'unes altres perspectives:

històrica, antropològica, etnològica, sociològica, etc. És, doncs, en aquest context de valoració i «redescobriments» de la festa que hem d'entendre els esforços esmerçats per posar a l'abast un repertori informatiu i documental de les celebracions populars de les Balears i Pitiüses.

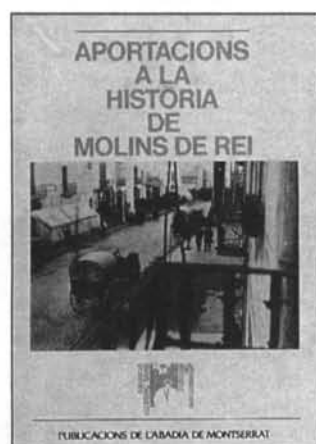
Així, doncs, amb aquest volum dedicat a les Illes, la Fundació Serveis de Cultura Popular continua la tasca d'inventariar i descriure —cal destacar que mitjançant una molt acurada edició— el patrimoni festiu dels Països Catalans, encetada amb la publicació del Calendari de festes de Catalunya, Andorra i la Franja, el 1989, i que es complementarà amb els reculls anunciats de la Catalunya nord, el País Valencià i l'Alguer. Seguint les pautes, per tant, del llibre referit al Principat, Andorra i la Franja, ens trobam amb un treball molt complet i rigorós de sistematització i anàlisi descriptiva del corpus festiu certament ric i variat— de l'arxipèlag. Possiblement el primer aspecte que atreu l'atenció del lector simplement curiosos pel tema és el gran nombre d'activitats festives que durant l'any se celebren a les Illes: prop de 2.000 entrades en són un exponent ben clar. I això tenint en compte que només s'hi reflecteixen les festes que han pervingut fins a l'actualitat. Moltes d'altres s'han anat perdent al llarg del temps i, en conseqüència, sols romanen en la memòria infal·lible dels documents.

Tot i així, la sola recopilació de les festes oficials, institucionalitzades —pel poder, pel poble— ja ens indica el tarannà dels illencs en relació amb aquest aspecte de la vida insular. Des dels motius històrics (les topades entre moros i cristians, tan comunes en altres indrets dels Països Catalans) fins als referits a l'activitat primordial d'un poble (el meló a Vilafranca, el vermar a Binissalem) passant per tota mena de sants i patrons, de fires a rues i pancaritats, gairebé tot allò que hom pot imaginar no resta sense una celebració fastuosa o un record més modest. I és que els carrers de la ciutat i els pobles forans de Mallorca i les viles menorquines i eivissenques han constituït un marc idoni per a un públic espec-

tant i entusiasta per a qui la festa era la millor manera de transgredir la quotidianitat.

L'obra constitueix, doncs, una aportació global que té el mèrit d'aplegar i compendiar la totalitat de les festes que actualment se celebren a l'arxipèlag. Es tracta, per tant, d'una referència necessària i obligada per a qui vulgui aproximar-se a la dimensió festiva de la societat illenca, bé per la simple curiositat del lector interessat per la temàtica o bé per aquell que, des d'una perspectiva històrica, antropològica, etc. intenti aprofundir sobre el sentit de les festes illenques. La informació que hi trobarà serà, sens dubte, ben valuosa ja que a cada veu hom n'exposa els principals trets: dates, motiu, tipus de cerimònia, etc. alhora que se'n fa una mica d'història, completada amb altres informacions geogràfiques, artístiques i literàries. La tasca l'ha portada a terme un equip (Carles Benito, Francisca Canyellas, Maria Pau Janer, Joan Marí, Francisca Niell, Andreu Ramis i Caterina Valriu, amb la coordinació de Modest Reixach) dirigit per l'escriptor i catedràtic de la Universitat de les Illes Balears, Gabriel Janer Manila.

Gabriel Ensenyat Pujol

DD. AA.: **Aportacions a la història de Molins de Rei, Ajuntament de Molins de Rei / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, «Llorenç Sans d'estudis del Baix Llobregat», núm. 2, Barcelona, 1992.**

Aquest volum recull les ponències presentades a les Segones Jornades d'Història Local celebrades a Molins de Rei el de-

sembre de 1990. Com s'explica a la introducció, la realització d'aquestes jornades «s'ha d'inscriure en l'intent de recuperar el coneixement del passat amb matisos propis que des d'uns anys ençà s'ha manifestat a Catalunya. Fomentada en la voluntat de recerca d'una identitat pròpia que havia estat negada, silenciada, controlada i tergiversada pel franquisme, la història local s'ha desenvolupat en ens amb la revitalització de les institucions catalanes, la relativa modernització de la Universitat, l'auge de les seccions d'Història i la creació i reorganització dels arxius municipals i comarcals». És en aquest sentit, doncs, en què s'inscriu la publicació d'aquest volum, que conté treballs sobre temàtiques molt diverses a càrrec de diferents investigadors que en la seva major part han treballat a partir de la documentació dipositada a l'Arxiu Municipal de Molins de Rei. De les nou ponències, set es dediquen a l'època contemporània i només dues a la moderna; es tracta de «Les estades de l'emperador Carles a Molins de Rei», a càrrec de Josep Maria Riera, i «Molins de Rei, una vila del Baix Llobregat al primer terç del segle XVIII», d'Antonio Luque. Pel que fa a l'època contemporània, els treballs se centren en àmbits força diversos: economia («L'exportació de fruites i hortalisses baixllobregatines a Europa: Molins de Rei (1900-1936)», de Gemma Tribó), estructura política («Vigència i crisi del sistema d'alternança de partits: les eleccions de diputats a Corts al municipi de Molins de Rei (1896-1906)», de Cèlia Cañellas i Rosa Toran), educació («L'ensenyament a Molins de Rei (1850-1920)», d'Isabel Ribas), obrerisme («L'associacionisme obrer al començament del segle XX: la Federació Obrera fins al 1923», de Joan Anton Carbonell), cultura («La poesia a la revista Camins del Foment (1929-1930)», de Maria Rosa Oriols), urbanisme («Creixement urbà a Molins de Rei: Barri del Canal», de Francesc Santolària), i sociopolítica («Els primers anys de la repressió franquista en l'àmbit local: Molins de Rei (1939-1944)», de Jordi Castellví i Maribel Solé).

Jordi Garreta

REVISTES I MISCEL·LÀNIES

►Modilium

Revista d'Estudis del Moianès, núm. 6, Moià, setembre de 1992.

El número corresponent al mes de setembre de 1992 de la revista d'història del Moianès inclou treballs de Maria Àngels Petit i Mendizàbal «Un nou jaciment neolític al Moianès: el Pla de la Bassa de la Garriga (Santa Maria d'Oló)». Imma Socías i Batet, per la seva banda, a «Valoració i anàlisi de l'inventari de Pere Abadal i Morató (Moià, Ca. 1630-1684)», estudia un interessant document del segle XVII: l'inventari dels béns de l'adrogue i gravador-impressor Pere Abadal, iniciador del llinatge dels Abadal. Per últim, ens trobem amb el complet article de Sebastià Datzira i Antoni Turró sobre «Les emissions de paper moneda local a la comarca del Moianès durant la Guerra Civil (1936-1939)».

►Terme

Centre d'Estudis Històrics de Terrassa / Arxiu Històric Comarcal de Terrassa, núm. 7, Terrassa, novembre de 1992.

La revista d'història de Terrassa, publicada anualment pel Centre d'Estudis Històrics i l'Arxiu Històric Comarcal d'aquesta ciutat, fa la seva setena aparició amb alguns canvis respecte als números anteriors. La revista inclou per primer cop un text que no se centra en la història local o comarcal: es tracta de

l'article «La cultura dels catalans a l'època moderna», transcripció de la conferència pronunciada per Henry Kamen en l'acte d'obertura del curs 1991-92 del Centre Associat de la UNED de Terrassa. Trobem també altres treballs notables, com «Les pintures murals sobre el martiri de Sant Tomàs Becket. La difusió d'un culte, la mort dins de la catedral o un conflicte social», d'Antoni Borfo. Destaquem també de forma especial l'article «Els immigrants francesos al Vallès Occidental: el profit i la por», d'Ismael Almazán, en el qual s'utilitza un tipus de documentació no gaire habitual en aquesta temàtica —els registres judicials— per tal d'aprofundir en el coneixement d'aspectes encara poc abordats de la immigració francesa als segles XVI i XVII. La publicació compta també amb els estudis «Les monedes terrassenques. Els sisens de la Universitat Forana (1641-1642)», de Rafael Comas; «Les eleccions generals al Districte de Terrassa (1876-1899)», de Lourdes Plans, article que inclou les taules dels resultats de les votacions realitzades durant el període estudiat; i «Lluita pels ajuntaments democràtics a Terrassa (1967-1973)», de Joan Barenys.

►Cuadernos de sección. Historia-Geografía Sociedad de Estudios Vascos, núm. 18, San Sebastián, 1991.

Aquesta publicació recull les actes de les II Jornades de Història Local celebrades al País Basc sota el lema «Sociedad y Conflicto», i organitzades per la Sociedad de Estudios Vascos. Com és habitual en una obra d'aquestes característiques, ens trobem amb articles molt diversos que estudien casos d'història local relacionats amb el tema genèric de les Jornades. Només el primer dels estudis, a càrrec de Kepa Fernandez, tracta la qüestió des d'una perspectiva més teòrica, analitzant les fonts bàsiques de conflicte social dins una comunitat local. Els altres articles d'aquesta miscel·lània són «Las relaciones entre moros y cristianos en Tudela y su orde-